

DÜNYA NEREYE GİDİYOR?

2. Dünya Savaşı sonrasında başlayan Soğuk Savaş, 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra sona erdi. Bu tarihten sonra rakipsiz kalan ABD'nin uluslararası sistem içerisinde dilediği gibi hareket edeceği bir geçiş dönemine girildi.

Dr. Yıldırım Deniz

Bu geçiş dönemi, ABD'nin karşısına çıkıp ona dur diyebilecek bir alternatif küresel gücün bulunmadığı bir ara dönem olarak kayıtlara geçti.

ABD bu dönemde kendi devasa ekonomisini besleyecek adımları atmaktan geri durmadı ve özellikle zengin enerji kaynaklarına ev sahipliği yapan Orta Doğu bölgesinde haritaları dilediği gibi değiştirecek adımları atmaktan geri durmadı. Bu süreçte tüm dikkatini Orta Doğu bölgesine yönelten ABD, Uzak Doğu'da yükselmekte olan müstakbel rakibinin de gündenden güne sessizce büyüdüğünü fark edemedi.

Pasifik'teki güç dengesinin gündenden güne kendi aleyhine döndüğünü fark eden ABD, Obama'nın Başkan seçilmesiyle birlikte bölgeye daha fazla önem vermeye başladı. "Asya Pivot" stratejisi çerçevesinde Obama yönetimi, bir yandan Pasifik bölgesinde ABD'nin diplomatik ve ekonomik ağırlığını artırmaya yönelik adımlar atarken bir yandan da donanmasını büyük ölçüde bölgeye kaydırma-ya başladı. Obama'nın Pasifik bölgesine yönelmesi, kendisinden sonraki ABD başkanları için de bir milat oldu ve onlar da bölgeye daha fazla önem vermeye başladı.

ÇİN'İN YÜKSELİŞİ

Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD'nin

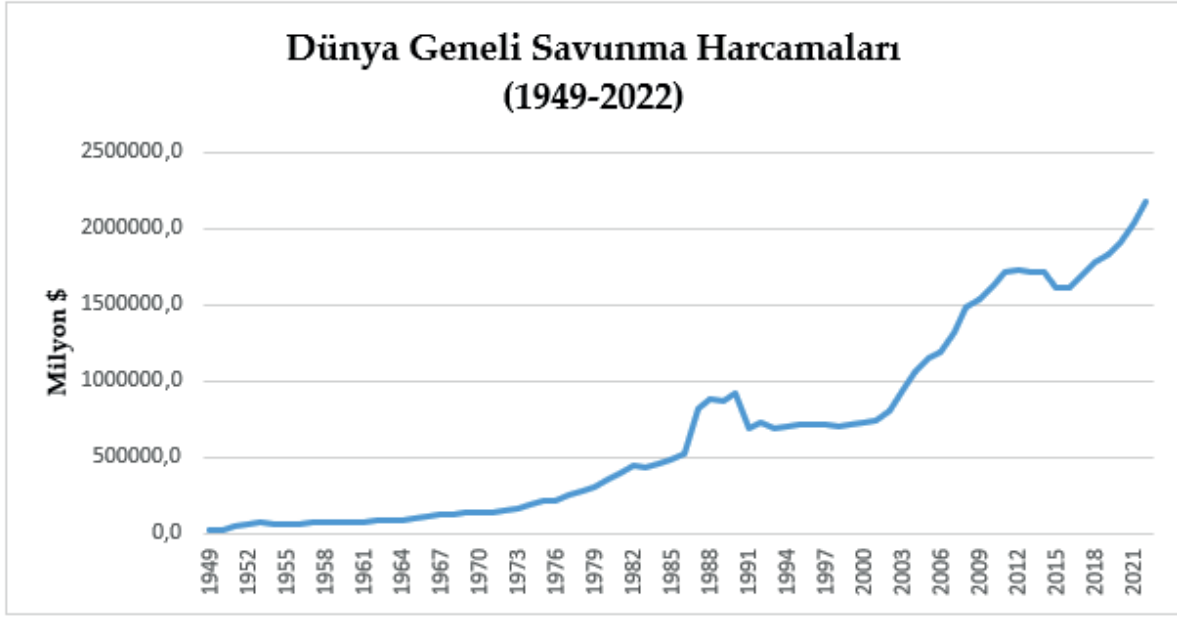
1 Dr. Yıldırım Deniz, TESAM Başkan Yardımcısı.

liderliğindeki Batı Blokunun karşısındaki Doğu Blokuna liderlik eden SSCB'nin yerini alması muhtemel aday olan Çin Halk Cumhuriyeti, 1980'li yıllardan itibaren ekonomi alanında çok hızlı bir büyüme dalgası yakaladı. Ancak ekonomik olarak hızlı bir büyüme trendi yakalamasına rağmen Çin'in aynı enerjiyi savunma ve dış politika alanlarına yansıtmadığı görüldü. Dünyanın dikkatini üzerine çekmeden gündemden uzak bir biçimde istikrarlı ve kararlı bir biçimde gün-

den güne büyüyen Çin'in bu durumunu, Mao'dan sonra Çin'e liderlik eden isim olan Deng Xiaping, şu sözlerle ifade etmiştir: "Sakince izle, reaksiyon için hazırlıklı ol, sıkı dur, kabiliyetlerini sakla, zamanı iyi kullan, asla lider olmayı deneme ve başarmak için yeterli ol".

ABD başta olmak üzere uluslararası sistemin önde gelen güçlerinin dikkatlerinin Ortadoğu başta olmak üzere dünyanın diğer bölgelerine yoğunlaştığı dönemin Obama'nın Başkan olması ile birlikte sona ermesinden sonra tüm dünyanın dikkati Asya'da gündenden güne sessizce ama istikrarlı bir biçimde büyüyen güç olan Çin'e yoğunlaşmaya başladı. Ancak uluslararası sistemin başat aktörü ABD'nin doğrudan bir meydan okuma yönündeki beklentisi bir türlü gerçekleşmedi.

Ancak ABD, artık küresel bir dev haline gelen Çin'in ekonomik büyümesinin as-

keri yansımalarının olacağı ve kendi çıkarlarını koruma amacıyla er ya da geç mevcut sisteme bir şekilde meydan okuyacağı senaryolar üzerine geç de olsa hazırlık yapmaya başladı.

Bu çerçevede 2019 – 2022 yılları arasında yaşanan Covid – 19 pandemisi ve hemen ardından Rusya'nın Ukrayna'yı işgale başladığı 2022 yılı, uluslararası sistemde önemli değişimlerin yaşanmaya başladığı bir dönüm noktası oldu.

Bir yandan 2. Dünya Savaşı'ndan sonra askeri kabiliyetleri oluşturulan "yeni dünya düzeni" çerçevesinde sınırlandırılan Japonya ve Almanya gibi güçler başta olmak üzere küresel bir silahlanma yarışı başladı. Diğer yandan da bu süreç içerisinde sağın yeniden yükselişe geçmesiyle birlikte milliyetçiliğin de tavan yapması ve buna bağlı olarak sıra dışı devlet başkanlarının iş başına geçmeleri hafızalara 2. Dünya Savaşı öncesi dönemde yaşanan gelişmeleri getirdi.

SİLAHLANMA YARIŞI

2. Dünya Savaşı sonrasında, küresel savunma harcamaları yıldan yıla artış göstermiştir. Ancak özellikle Soğuk Savaş'ın

sona erdiği yıllardan itibaren hızlı bir artış olduğu görülmektedir.

2. Dünya Savaşı sonrasında ancak meşru müdafaa amaçlı birer savunma gücü oluşturmalarına izin verilen Japonya ve Almanya, uluslararası sistemde meydana gelen gelişmeler karşısında askeri güçlerini artırma yönünde adımlar atmaya başladı. Çin'in askeri gücünü günden güne artırması, Kuzey Kore'nin ise nükleer silahlarını ve füze programlarını geliştirmesi karşısında Japonya savunma bütçesini GSMH'sinin %1'inden %2 seviyesine çıkarma kararı aldı. Buna göre Japonya, 2024 yılından itibaren yıllık savunma bütçesini 100 milyar \$ seviyelerine çıkaracak ve

2005 yılına kadar Japonya'dan daha az savunma harcaması yapan Çin, bu tarihten itibaren Japonya'yı yakalayıp geçti. 2022 itibariyle Çin'in yıllık savunma bütçesi 291 milyar \$ seviyelerine ulaşarak 45,9 milyar \$ olan Japonya'nın savunma bütçesinin yaklaşık 6 katı olarak gerçekleşti.

Ukrayna'yı işgale başladığı 2022 yılı, Almanya açısından da bir dönüm noktası

oldu. Avrupa'ya 2. Dünya Savaşı sonrasında yaşadığı en büyük askeri tehdidi yaşatan bu olay sonrasında Alman yönetimi orduyu modernize ederek güçlendirme amacıyla çeşitli projeler kapsamında 2022 yılı savunma bütçesine ek olarak 100 milyar € kadar ek bütçe oluşturma kararı aldı. Almanya bunun yanı sıra, aynı Japonya gibi bu tarihe kadar GSMH'den savunma bütçesine ayırdığı payı %1,3 seviyelerinden %2 seviyesine çıkaracağını duyurdu.

Uluslararası sistemdeki artan güvenlik endişeleri, 2. Dünya Savaşı sonrasında pasifize edilmiş Alman ve Japon ordularının yeniden canlanmasına zemin hazırlarken, aslında dünya genelinde savunma bütçelerinin yükselişe geçtiği bir dönemden geçiyoruz.

SIPRI'nin 2023 yılı raporuna göre küresel savunma harcamaları 2,2 trilyon \$ ile tüm zamanların en yüksek rakamına ulaşmış durumda. Almanya ve Japonya'nın bütçelerini artıracığı, buna karşılık Çin, Rusya ve Kuzey Kore'nin de bütçelerini artıracakları göz önüne alındığında 2023'ten itibaren dünyanın yeniden hızlı bir silahlanma yarışına gireceğini söylemek herhalde yanlış olmayacaktır.

AŞIRI SAĞIN YÜKSELİŞİ

Dünya genelinde son yıllarda yaşanan silahlanma yarışı kadar aşırı sağın yükselişe geçmesi de dikkat çeken bir gelişme olmuştur.

25 Eylül 2022'de erken seçimlere giden İtalya'da, 2. Dünya Savaşı öncesinde iktidara gelen Mussolini'den bu yana ilk defa aşırı sağ görüşlü Giorgia Meloni'nin liderlik ettiği sağ ittifak, hem parlamentonun her iki kanadında da çoğunluğu ele geçirmiş ve iktidara gelmiştir.

Fransa'da aşırı sağ görüşlü Marine Le Pen, 10 Nisan 2022'deki Cumhurbaşkan-

lığı seçimlerinde ikinci turda Emmanuel Macron'a karşı kaybetti. Ancak %41,4 oranında oy alan Le Pen için bu seçim "aşırı sağın oylarını artırdığı" tarihi bir seçim olarak kayıtlara geçti.

2023 sonlarında, Fransa'daki benzer bir durum Almanya'da da yaşandı. 2023'ün son günlerinde yapılan anketlere göre aşırı sağcı Almanya için Alternatif Partisi'nin (AfD) oy oranı % 23 seviyesine ulaştı. Buna göre AfD Almanya'da en çok oy oranına sahip ikinci parti konumuna geldi.

İspanya'da da aşırı sağcı Vox Partisi son yıllarda oylarını artırarak en çok oy oranına sahip üçüncü parti konumuna geldi.

İsveç'te 11 Eylül 2022'de yapılan seçimlerde, Neo-Nazi hareketinden doğan aşırı sağ görüşlü İsveç Demokratlar Partisinin (SD) oy oranını yüzde 20,5'e kadar yükselterek ülkenin ikinci büyük partisi haline gelmesi ve Hollanda'da aşırı sağ söylemleri ile dikkat çeken

Geert Wilders'in lideri olduğu aşırı sağcı Özgürlük Partisi'nin (PVV) 22 Kasım 2023'te yapılan seçimlerden ilk sırada çıkması, Avrupa'da aşırı sağın gündene güç kazandığını gösteren örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa ülkelerinde aşırı sağın yükselişi ile birlikte dünyanın geri kalan ülkelerinde benzer gelişmeler yaşanıyor. Günümüzde Batı ülkelerinin karşısında bir blok gibi hareket eden Çin ve Rusya başta olmak üzere birçok ülkede güçlü ve totaliter liderler iş başında.

KÜRESEL SİSTEM ÇATIRDIYOR

Küresel sistemde yaşanan gelişmeler, son yıllarda güvenlik endişelerinin had safhaya çıkmasına sebep oldu. Ortadoğu ve Doğu Avrupa başta olmak üzere yaşanan bölgesel savaşlar ve çatışmalar sonucunda bu bölgelerde ortaya çıkan

"Avrupa ülkelerinde aşırı sağın yükselişi ile birlikte dünyanın geri kalan ülkelerinde benzer gelişmeler yaşanıyor."

istikrarsızlık sonucunda yaşanan yoğun göç hareketleri ve ekonominin de bu olaylardan olumsuz etkilenmesi gibi nedenler küresel sistemde her devletin kendi geleceğini düşünüp planlamaya başladığı bir döneme girmemize neden oldu.

Trump'ın NATO üyesi ülkelere aidatlarını ödeme konusunda yaptığı baskı, Almanya ve Japonya gibi ülkelerin savunma bütçelerini artırmaları ve milliyetçi söylemlerle oylarını artıran aşırı sağ partilerin durumunu bu çerçevede ele almakta fayda var.

ABD'nin tek başına dünyanın jandarmalığına soyunduğu 1990-2010 arası dönem artık çok geride kaldı. ABD, bu yeni dönem için hazırlıklarını yapıyor. Bir

yandan kendisi, hiç hız kesmeden dev savunma bütçesini her yıl istikrarlı bir şekilde devam ettirirken bir yandan da müttefiklerinin de savunma bütçelerini artırmaları konusunda onları teşvik ediyor.

Geçmişe baktığımız zaman bu gibi silahlanma yarışlarının sonunda her seferinde çok büyük savaşların yaşandığını görüyoruz. 1. ve 2. Dünya Savaşları bunun son örnekleri. Ancak 2. Dünya Savaşı sonrasında küresel bir savaş yaşanmaması ve savaş görmemiş nesillerin yaşanan gelişmeleri algılayış biçimi, sanki bir daha böylesi büyük savaşların hiç yaşanmayacağı fikrini doğuruyor. Ancak acı gerçek maalesef hiç de öyle değil...